

ANNOS JÄRKEÄ YMPÄRISTÖPÄÄ- TÖKSIIN

John S. Dryzek: Rational Ecology. Environment and Political Economy. Basil Blackwell 1987. Ovh. 340 mk.

Ympäristöongelmissa on kysymys sekä rahasta ja vallasta että moraalista ja kulttuuriarvoista. Dryzeekin mukaan yhteiskuntatutkijoiden ratkaisut ovat olleet kuin ehdotuksia Titanicin kansituolien uudesta järjestelystä jäävuoren jo halkaistua pohjajanssarin.

Tuotantotoiminnasta ja muusta luontoon puuttumisesta aiheutuu ympäristövaikutuksia lähinnä nimenomaisten ratkaisujen ennakoimattomina seurauksina. Tsernobyli tai haposade eivät ole kenenkään pahantahtoisuutta.

Titanicin kansituolit

Dryzek tutkii järkiperaisten ympäristöpäätösten mekanismeja. Ympäristöasioissa on perimmäistä kysymystä siitä, valitseeko ihmiskunta aineellisesti runsaan ja haastavan mutta lyhyeksi jäävän olemassaolon vai pitkän, kasvinomaisen ja tapahtumista köyhän tulevaisuuden. Järkevien päätösmekanismien tarve on kipeä. Ehkä ei päästä lainkaan valitsemaan.

Dryzekille ekologinen järkiperaisyys on järjen lajeista etummainen. Tietty vähimmäismäärä ekologista järkeä tarvitaan esimerkiksi ydinsodan estämiseksi, jotta muut järjen lajit säilyttävät mielekkyytensä.

Lyhyt ja runsas vai pitkä ja köyhä elämä

Ekologinen järkiperaisyys koostuu yhteiskunnan aineellisen perustan ja ympäristön vaalinnasta. Taloudellinen järki merkitsee nettohyödyn tavoittelua kaikessa toiminnassa ja sosiaalinen järki yh-

teiskunnan vakautta ja konsensus-ta. Oikeudellinen järki on normien seuraamista ja poliittinen järki kansalaisten oikeutetuksi katsomaa julkisen vallan käyttöä.

Dryzek tutkii seitsemää käytännön ympäristöpäätösten mekanismeja: markkinoita, byrokratiaa, lakia, moraalista suostuttelua, *Robert Dahlin* luonnostelman moninapaista päätöksentekojärjestelmää eli polyarkiaa, neuvottelumenettelyjä sekä sotaa. Tarkastelu koskee myös kolmea mekanismia, jotka ovat ihannemalleja: »avointa yhteiskuntaa», »käytännöllistä järkeä» ja »radikaalia vallan hajautusta».

Kirjoittaja soveltaa muodostamiaan arviointiperusteita analysoissaan. Kelvollinen päätösmekanismi on palautteinen ja tasapainoon hakeutuva, eri toiminnat ja toimijat yhteen sovittava, rakenteeltaan pysyvä mutta eri olosuhteissa joustava sekä kykenevä ohjaamaan häiriytyneen kehityksen takaisin normaaliuomiin.

Sota huonoin päätösmekanismi

Sota on kelvottomin päätösmekanismi. Vaikka se täyttää valtatyhjiöt ja pakottaa ristiriitaiset intressit ottamaan mittaa toisistaan, se ei turvaa tasapainotilaa eikä paluuta normaaliin kehitykseen.

Neuvottelumenettelyjä kirjoittaja arvioi ankarammin kuin niitä muistuttavaa mutta vakaampaa sekä joustavampaa sekä normaalitilaan hakeutuvaa polyarkiaa. Byrokratia on kaikin tavoin polyarkiaa, markkinoita, lakia ja moraalista suostuttelua kömpelömpi.

Polyarkia suoriutuu vain keskinertaisesti Dryzeekin vaatimuksista ekologiselle päätösmekanismille. Markkinat eivät turvaa normaalia kehitystä eivätkä tasapainoa ja toiminnan lajien yhteensovittamista. Lain jäykkyydestä tasapainon ja normaalin kehityksen, ja moraalinen suostuttelu on epävakaa, herkkää olosuhteille ja sovitteluun kelpaamatonta.

Sosiaali-insinöörien kriisi

Päätöksenteolle avoimessa yhteiskunnassa *Karl Popperin* tapaan ovat ominaisia varovaiset sosiaaliset kokeilut sekä sosiaalinen insinöörintyö. Ympäristökysymykset eivät kuitenkaan jäsenny vain pikuongelmiksi. Katastrofien uhka vaatii jäntevää otetta.

Käytännöllistä järkeä Dryzek tutkii lähtien *Jürgen Habermasin* käsitteistä. Kirjoittaja kiinnittää toiveita tiedon vinoutumien poistamiseen, tasa-arvoiseen osallistumiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä keskustelun laadun nostamiseen. Dryzek uskoo, että pienissä ja autonomisissa yhteisöissä käytännöllisen järjen mukainen toiminta parantaisi ympäristöpäätöksiä ja niiden sovittamista yhteen sekä helpottaisi paluuta tasapainoon ja normaalitilaan.

Vallan radikaalin hajautuksen Dryzek uskoo turvaavan käytännöllisen järjen mukaiset ratkaisut sekä ekologisten signaalien kanavoimien päätöksentekoon. Ongelmana on paikallisten ratkaisujen sovittaminen yhteen. Lääkkeeksi Dryzek tarjoaa kahta strategiaa.

Ensimmäisenä strategiana ovat rajoitetut neuvottelumenettelyt. Toisin kuin markkinat, rajoitetut neuvottelut eivät tunkeudu kaikkeen toimintaan, ja toisin kuin sekä markkinat että polyarkia, neuvottelumenettelyt voidaan pysyttää vain osittaisina.

Toinen strategia on käytännöllisen järjen soveltaminen erikseen kullakin päätöksenteon osa-alueella. Näin voidaan ottaa huomioon kunkin asian ominaisuus.

Käytännöllistä järkeä ja vallan hajautusta

Dryzeekin teos on kiintoisa inventaari mekanismeista, joilla ympäristökysymyksiä ja muitakin yhteiskunnan asioita hoidetaan. Kansavallan kannalta teos herättää huolestustakin: järkevät päätösmekanismit ovat monimutkaisia eivätkä kansalaiset tiedä mekanismeja soveltaessaan, mistä on ky-

symys. Mekanismien määrän vuoksi Dryzeikin esitys jää luettelomaiseksi.

Heikkous on myös suositusten ankkurointi ihannemalleihin käytännöllisestä järjestä ja radikaalista vallan hajautuksesta. Kauniita periaatteita tuskin kukaan vastustaa, mutta toimeenpano ontuu.

Dryzeikin arviointiperusteet päätösmechanismeille ovat myös kovin yksinkertaisia, järjestelmäteorioista lainattuja.

Puutteistaan huolimatta teos antaa virikkeitä eikä sakene käsittepuuroksi. Paikoitellen esitys on näppärää mallien vyöryttelyä ja vertailua yhteiskuntatutkimuksen par-

haiden käsityöläisperinteiden mukaisesti. Järkiperäisyydelle annettusta merkityksestä johtuu, että teos on piristävän vapaa ympäristökeskustelussa niin tavallisesta moralisoinnista.

Pertti Ahonen